

COURSE: MANAGERIAL ACCOUNTING
**LECTURE 9. DIFFERENTIAL ANALYSIS: THE KEY TO DECISION
MAKING**
HOME WORK WITH ANSWERS
XUSAINOV SH. PhD

“БОШҚАРУВ ҲИСОБИ - ФАНИ
9 – МАВЗУ. ДИФФЕРЕНЦИАЛ ТАҲЛИЛ: ҚАРОР ҚАБУЛ
ҚИЛИШНИНГ КАЛИТИ
УЙ ВАЗИФАСИ ЖАВОБЛАРИ БИЛАН
ХУСАИНОВ Ш., и.ф.н., доцент
САВОЛЛАРГА ЖАВОБ БЕРИШИНГИЗ КЕРАК:

1. Бошқарув ҳисоби бўйича бухгалтер бошқарув қарорларига доир қандай маълумотлар тақдим этади?

Бошқарув қарорларини қабул қилиш жараёнидаги қуйидаги умумий босқичларни (циклларни) алоҳида ажратиш мумкин. Мана шу циклларнинг дастлабки босқичида бухгалтер мавжуд муаммолардан келиб чиқиб, раҳбариятга ушбу муаммоларни ҳал қилишга ёрдам берадиган барча мумкин бўлган ҳаракат йўналишларини кўрсатиб бериши лозим. Муқобил қарорларнинг бири аниқлагандан сўнг бошқарув ҳисоби бўйича бухгалтер ҳар бир муҳокама этилаётган вариант бўйича, умумий харажатлар, ресурсларнинг эҳтимолий тежами ҳамда хўжалик жараёнлари натижаларини ҳисоблаган ҳолда атрофлича маълумот тайёрлайди. Қайд этиш, жоизки, турли қарорлар учун турли хил ахборотлар талаб қилинади. Барча ахборотлар йиғилиб ва тегишли тарзда тақдим этилгандагина раҳбарият энг яхши ҳаракат йўлини танлаши мумкин. Танланган қарор ишлаб чиқаришга татбиқ қилингандан кейин бухгалтер жорий этилгандан кейинги вазиятни ҳар томонлама таҳлил қилиши ҳамда раҳбариятга амалга оширилган қарорлар таҳлили натижалари ҳақида тўлиқ маълумот етказиши керак. Бошқарув қарори қабул қилиш жараёнининг барча босқичларида бухгалтер раҳбариятни зарур бўлган барча ахборот билан таъминлайди. Бу мақсадлар учун маълум бир ҳисоб шакли ҳамда махсус ҳисоботлартизимидан фойдаланиши лозим. Чунки раҳбарият ахборот аниқ, айти вақтда, муаммоларни тўлиқ қамраб олган ва яхши тушунадиган шаклда тақдим этилишини кутади. Бухгалтер нафақат керакли ахборотларни йиғиш ва уларни ишлаб чиқишга, балки тақдим этилаётган ҳисоботларнинг ҳажмига ҳам жиддий эътибор бериши зарур.

2. Бошқарув қарорларини қабул қилишда қандай кўрсаткичлар ва омиллар тизимидан фойдаланилади?

Бошқарув қарорларини қабул қилиш модели - бошқарув ходимлари қабул қиладиган қарорларга бевосита таъсир этадиган ўзгарувчан кўрсаткичлар ва параметрларнинг миқдори ва рамзий ҳолатини ифодалайди. Бошқарув ҳисоби манфаати нуқтаи назаридан шу ёндашишни бошқарув қарорларини қабул қилиш модели деб эътироф этилади. Чунки, унда алоҳида эътиборни талаб қиладиган, лекин шу билан биргаликда ҳисобга олинишида турли қийинчиликларни келтириб чиқарадиган, яъни табиатан турли туман кўрсаткичлар, омиллар билан ишлашга тўғри келади. Шулардан энг асосийларини қуйидаги иккита кўрсаткичлар тизимида гуруҳланса, ёки оддийроқ қилиб эътироф этиладиган бўлса - ҳисобга олса бўлади. Хусусан:

1. ўзгарувчан кўрсаткичлар;

2. параметрлар (ўзгармайдиган) кўрсаткичлар.

Ўзгарувчан кўрсаткичлар - бошқарув тизими томонидан назорат қилинадиган омиллардир.

Параметрлар - бошқарув тизими орқали назорат қилинмайдиган омиллар, чекловлардир.

Бошқарув ҳисобида икки гуруҳга - сон ва сифат омилига бўладилар.

Сонли омиллар - осонлик билан миқдор жиҳатидан ҳисобга олинadиган кўрсаткичлар. Мисол учун, ишлаб чиқаришдаги ишчиларга тўланадиган иш ҳақи, материаллар харажати, ижара харажати миқдори, иситишга кетадиган сарфлар ва ш.к. Ҳар қандай хўжалик юритувчи субъектнинг иқтисодчилари ҳисоб ва таҳлил жараёнида қўллаши мумкин бўлган омиллами имкон қадар миқдорий ҳолатда ифодалашга ҳаракат қиладилар.

Сифат омиллари - кўлами тўғридан-тўғри миқдор жиҳатдан ўлчаб бўлмайди. Масалан, маҳсулот сифати, истеъмолчилар дидини қондириш даражаси, асосий хом ашё таъминотчилари билан муносабатларининг барқарорлиги ва ш.к.

Таъкидлаш зарурки, бизнинг хўжалик фаолиятимиздаги анъанавий таҳлилда. аниқроғи омилли моделлаштириш ва таҳлилдаги сон ва сифат омиллари тушунчаси ғарб мамлакатларининг бошқарув ҳисобидаги ушбу термин (атама)лардан фарқ қилади. Бизда сон омиллари деб ҳажмий кўрсаткичлар тушунилади, масалан, хўжалик юритувчи субъектдаги ишчилар сони, ишлаб чиқаришга сарфланган материаллар миқдори ва ш.к. Сифат омиллари, шунингдек, миқдорий ўлчанади, улар у ёки бу ишлаб чиқариш ресурсини фойдаланиш самарадорлигини тавсифлайди, масалан, меҳнат унумдорлиги, материал сарфи, фонд ҳажмийлиги ва ш.к. Таҳлилда сифат кўрсаткичларига катта аҳамият берилади, уламинг якуний кўрсаткичга фаол таъсир этиши тан олинади.

3. Сотиладиган маҳсулотлар ассортиментини режалаштириш қандай амалга оширалади?

Маҳсулотлар ва бўлимларнинг рентабеллигини таҳлил қилиш асосида фойда келтирмайдиган маҳсулот ишлаб чиқаришни, фаолият турини, кичик бўлимни ва бошқаларни тўлиқ ёки қисман тугатиш мақсадга мувофиқлиги тўғрисида қарор қабул қилиш керак.

Бундай қарор корхона фаолиятини бошқаришда энг муҳимларидан бири ҳисобланади: асосий нуқта маълум бир маҳсулотни сотишдан олинган мутлақ тушум эмас, балки унинг корхона томонидан ишлаб чиқарилган барча маҳсулотларни сотишдан олган *умумий фойдадаги улушидир*. маҳсулотлар.

Бундай қарор қабул қилиш учун маълумотни таҳлил қилиш ўзгарувчан харажатларни ҳисоблаш ва маржинал даромадни аниқлаш, маржинал даромад йўқотишларини доимий харажатларнинг мумкин бўлган қисқариши билан таққослаш, бўшатишдан қувватлардан муқобил фойдаланиш натижасида маржинал даромаднинг ўзгаришини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади.

4. Ишлаб чиқариш таннархини таҳлилни ёритиб беринг?

Тўғридан-тўғри харажатларни тақсимлаш усулини қўллаш, агар ҳақиқий ишлаб чиқариш шароитлари доимий қўшимча харажатлар ишлаб чиқарилган ва сотилган маҳсулотларнинг маълум бир базавий миқдори учун белгиланган нархлар бўйича (ва ҳақиқатда қопланиши) мумкин бўлган тақдирдагина тавсия этилади. тўғридан-тўғри харажатлар фақат маҳсулотнинг қўшимча миқдори учун юзага келади.

Фойдаланилмаган қувват захиралари мавжуд бўлганда ва барча доимий қўшимча харажатлар жорий ишлаб чиқариш ҳажмидан келиб чиққан ҳолда белгиланган нархларда қопланганда нархларни белгилашда хавфсиз фойдаланиш мумкин.

5. Альтернатив харажатлар асосий жиҳатлари нималардан иборат?

У ёки бу қарорни қабул қилишда аксарият ҳолларда айни вазиятдаги имкони бўлган кўп миқдордаги ҳар хил вариантларни таҳлил қилиш зарур бўлади. Одатда, барча вариантларини синчиклаб таҳлил қилиш имкони бўлмаганлиги сабабли, уларнинг бир қисми эътибордан четда қолдирилади ва натижада уларни амалга оширишнинг қулай имконияти бой берилади. Айрим вариантлар расман таҳлил қилинмайди. аммо ҳар қандай хўжалик юритувчи субъект учун асосий кўрсаткич ҳисобланган - фойда миқдорини аниқлашда улар эътиборга олинади. Умуман, битта вариантни танлаш билан альтернатив вариантларни қўллашдаги фойдани бой бериш мумкин. Шу сабабли, бошқарув ҳисоби тизимида альтернатив харажат тушунчаси пайдо бўлган.

Альтернатив харажатлар - бу максимал даражада фойда олиш имкониятидан биров бир мақсадга эришиш учун воз кечилишидир.

Ишлаб чиқаришнинг альтернатив харажатлари ишлаб чиқарувчиларни ўз даромадларини максималлаштириш омили ҳисобланади. Альтернатив харажатлар расмий молиявий ҳисоботларда кўрсатилмайди. пул оқими га таъсир кўрсатмайди, лекин улар бошқарув қарорларини қабул қилишда албатта ҳисобга олинади.

Альтернатив харажатларни кўриб чиқиш жараёнида у билан боғлиқ яна иккита янги кўрсаткични эътиборга олиш лозим бўлади: пуллик харажатлар ва сарфланган, шартли харажатлар (юкланилган харажатлар).

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Cost Accounting: A Managerial Emphasis / Horngren T. Ch., Datar S.M., Rajan M.V. / Published by Pearson, 2015
2. Managerial Accounting. 17th Edition / Ray H. Garrison, Eric W. Noreen, Peter C. Brewer / Published by McGraw-Hill Education, 2021
3. Management accounting Information for Decision-Making and Strategy Execution. 6th Edition Anthony A. Atkinson, Robert S. Kaplan, Ella Mae Matsumura. Madison S. Mark Young / Published by Pearson, 2012
4. Boshqaruv hisobi / Pardayev A., Pardayev B. / Т.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi., 2019
5. Boshqaruv hisobi /Israilov R.I., Maxsudov B.Yu.. / Т.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2020
6. Boshqaruv hisobi. O'quv qo'llanma / V.A.Xasanov, Z.U.G'aniyev, M.A.Muxamedova / - Т.: «Moliya», 2018 - 274 b.
7. Управленческий учет: учебное пособие / В. В. Ровенская, Е. К. Добыкина, Е. В. Латышева. – Краматорск : ДГМА, 2011. – 216 с.